

Konsumenthandledning till Förvaltning av digitala rättigheter

Digital Rights Management (DRM) Eventuella påföljder?

Vad du bör beakta vid köp av CDn, DVDn
och onlinetexter, musik eller video

Om denna handledning

Denna handledning har skrivits av Margreet Groenboom och Dr. Natali Helberger, båda från IViR, med bidrag av Dr. Carsten Orwat från FZK-ITAS, Dr. Martien Schaub, Molengraaff Instituut, Utrecht, och Mathias Spielkamp, iRights.info. Handledningen är baserad på resultaten av INDICARE-projektet och skrevs först på engelska. Den har därefter översatts av firma proverb oHG, Stuttgart, till tyska, svenska, grekiska, ungerska, franska, spanska, italienska, polska och tjeckiska. Kommentarer till handledningen kan sändas till Dr. Natali Helberger (helberger@ivir.nl) eller till projektsamordnare Dr. Carsten Orwat (orwat@itas.fzk.de).

April 2006

<http://www.indicare.org/consumer-guide/>

Om INDICARE

INDICARE står för "Informed Dialogue about Consumer Acceptability of DRM Solutions in Europe", det vill säga en sakkunnig dialog om konsumenters acceptering av DRM-lösningar i Europa. Genom sin forskning samt dialog med intressegrupper inom industrin och andra intressegrupper har projektet INDICARE vunnit stor erfarenhet och kunskap. Dialogen har sporrats genom framförallt en förhandsbedömd (peer-reviewed) onlinefacktidsskrift, internationella expertworkshops, intervjuer och två stora konsumentenkäter. INDICARE-projektet genomförs av följande personer:

- Forskningscentrum Karlsruhe, Institutet för värdering av teknikens konsekvenser och systemanalyser (FZK-ITAS), projektsamordning,
- Institute for Information Law (IViR), University of Amsterdam,
- Berlecon Research GmbH, Berlin,
- SEARCH Laboratory, Budapests universitet för teknologi och ekonomi

Uteslutande av ansvar

Denna publikation är ett resultat av INDICARE-projektet. INDICARE får ekonomiskt stöd av EU-kommissionen, Generaldirektion Informationsbilag, som en beledsagande åtgärd inom ramen för eContent-programmet (Ref. EDC - 53042 INDICA-

RE/28609). Publikationen återspeglar emellertid inte EU-kommissionens officiella åsikter.

INDICARE-projektet är i sina åsikter och uppfattningar oberoende av EU-kommissionen; de uppfattningar och samtliga rekommendationer som anförs här är författarnas egna. EU-kommissionen eller författarna tar inget ansvar för handlingar samt dess följder som utförs på grundval av informationer som lämnas i denna publikation.

Som en service till läsaren innehåller detta dokument länkar till andra internetsidor. Författarna till dokumentet är inte ansvariga för vare sig tillgängligheten eller innehållet i dessa externa sidor, de går inte heller i god för de produkter, tjänster eller informationer som beskrivs eller ställs till förfogande på dessa främmande internetsidor.

Upphovsrätt

Denna publikation är upphovsrättsligt skyddad och försedd med en Creative Commons licens. Tredje part får endast kopiera, sprida, ställa ut och anföra offentligt denna handledning som en helhet, om a) författarna benämns, och b) detta enbart sker för icke-yrkesmässiga ändamål. Författarna förbehåller sig rätten att göra bearbetningar på grundval av denna handledning eller av delar därav (Creative Commons Attribution - Non-Commercial - NoDerivs 2.5 licens; för närmare informationer se <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5>).

Inledning	1
1 Inledning	2
2 Vad är förvaltning av digitala rättigheter?	3
3 Hur DRM-systemen gör intrång på dina möjligheter att nyttja digitala innehåll	4
4 Identifiering av ett DRM-system	5
5 DRM och lagen	7
6 Checklistor	14
Användbara länkar	15

Inledning

Under en lång, lång tid, i den fördigitala tidsåldern, var det mycket enkelt att köpa musik och annat audiovisuellt material. Vi köpte skivor eller kassetter, vi ägde dem, vi kunde spela upp dem med alla slags uppspelningsapparater och vi kunde låna ut dem, ge bort dem eller till och med sälja dem. Vi kunde även kopiera dem, dock inte särskilt bra.

Våra rättigheter som konsumenter var tämligen entydiga och kunde ofta genomdrivas.

De nya digitala datamedierna som CDn, DVDn och andra lagringsmedier kan mycket lätt kopieras – och det är just där som problemet ligger. Upphovsmän, konstnärer och författare kan nämligen inte honoreras i tillräcklig omfattning om deras verk kan kopieras fritt utan begränsningar och säljas av den som kopierar.

Nya bestämmelser och regelsystem krävs för att skydda verk i den digitala miljön. Begränsningar när det gäller användningssätt av digitalt material måste införas. Just detta görs av Förvaltning av digitala rättigheter eller Digital Rights Management (DRM), som det beskrivs i föreliggande handledning.

Konsumenter som betalar för digitala verk har förvisso också rättigheter eller bör åtminstone ha det. Men som denna publikation visar har konsumenter tyvärr bara mycket få rättigheter i den digitala miljön, och till och med dessa rättigheter är hotade på grund av utvecklingen av

DRM. Konsumenten bombarderas gång efter annan med meddelanden från industri och politik i vilka det omtalas vad han INTE får göra online. Vi hör sällan meddelanden i vilka det sägs vad konsumenten får lov att göra online.

Denna handledning är en bra och hjälpande källa till viktiga informatoner om DRM, som nu får allt större inflytande på alla konsumenter. Detta är ett första steg – konsumenter bör veta vad som händer och sker runt dem. Jag hoppas att denna handledning även kommer att uppmuntra konsumenten till att kräva ett paket med digitala konsumenträttigheter från politik och industri. Vi vill ha en hederlig och rättvis jämvikt mellan innehållsägarnas (content holders) rättigheter och konsumentens rättigheter. För närvarande är vi långt ifrån att uppnå denna jämvikt och det finns mäktiga krafter som arbetar i motsatt riktning.

Dra dina egna slutsatser utifrån denna handledning och gör din stämma hörd.

Jim Murray

Direktör,
BEUC, Europeiska konsumentförbundet
<http://www.consumersdigitalrights.org/>

1 Inledning

Nyligen i nyheterna:

”Slutet på privatkopiering”

Sony BMG har släppt utvalda CD:n med en DRM som bara tillåter konsumenten att göra tre kopior av en CD. Ytterligare ett exempel på begränsningar av privatkopiering är nyttjandebestämmelserna för musik-downloadtjänsten Napster: Konsumenter får endast bränna varje låt de köper sju gånger som en del av en valfri återgivningslista med låtar.

Se: Mark Russinovich: Sony, Rootkits and Digital Rights Management Gone Too Far, 31.10.2005, <http://www.sysinternals.com>

”CD:n som inte kan spelas upp”

En konsument i Frankrike köpte en CD från EMI, ett av de största musikbolagen. Väl hemma märkte han att han inte kunde spela upp CD:n på sin dator eller på CD-spelaren i bilen. Senare fick han veta av en vän att detta berodde på en elektronisk kopieringsskyddsteknologi, ett så kallat system för förvaltning av digitala rättigheter (DRM-system) som EMI hade använt sig av på CD:n. Se: Natali Helberger: Thou shalt not mislead thy customer! INDICARE Monitor, Vol. 2, No. 9, 25.2.2005, <http://www.indicare.org>

”CD:n som installerar oönskad mjukvara i konsumenternas datorer”

År 2005 släppte Sony BMG en ny DRM-teknologi (XCP) som utan konsumenternas vetskap installerade mjukvara på deras PC:n för att därmed kontrollera och övervaka på vilket sätt och hur konsumenterna nyttjade musik från Sony. Mer om den så kallade ”Sony rootkit-skandalen” på: Electronic Frontier Foundation (EFF): Sony BMG Litigation Info, <http://www.eff.org>

”Privatsfären i fara”

Ett av de största klagomålen på Sony BMG:s XCP-DRM var att mjukvaran samlade informationer om när, hur ofta och vilka låtar konsumenterna lyssnar på och vidarebefordrade sedan dessa informationer till Sony BMG. Se: Electronic Frontier Foundation (EFF): Sony BMG Litigation Info, <http://www.eff.org>

”DRM hotar datorsäkerheten”

DVD:n med den i Tyskland publicerade spelfilmen ”Mr. & Mrs. Smith” innehöll den så kallade DRM-teknologin ”Alpha-DVD”. Konsumenter som försökte spela upp CD:n på sin dator rapporterade om systemkrascher, felfunktioner på DVD-brännaren – även då andra DVD:n brändes som säkerhetskopior – eller till och med att DVD-brännaren kraschade helt och hållet. Se: Heise News: Sicherheitslücke durch Kinowelt-Kopiersperre, 13.2.2006, <http://www.heise.de>

”Konsumenterna som köper musikdownloads av stora anbudsgivare online har gått i fällan...”

Det är slutsatsen som den europeiska konsumentorganisationen BEUC drar av en studie som den genomfört. Studien bekräftar att musik som laddas ner från MSN Music UK inte kan spelas upp på Sony Network Walkman eller en Apple iPod.

Se: BEUC: Tests. Survey on Interoperability, 2005, <http://www.consumersdigitalrights.org>

Detta är exempel på fall där konsumenterna köpt digitala innehåll (*Content*) i form av en CD, en DVD eller i form av musik, text eller video som download från internet och plötsligt stött på oväntade problem vid nyttjandet av dessa innehåll. En mycket sannolik orsak till problemen är användning av ett så kallat ”kopieringsskydd-” eller ”system för förvaltning av digitala rättigheter” när det gäller DVD:n, CD:n eller onlinetjänster. I denna konsumenthandledning till DRM får du veta mer om följande ämnen:

- Vad är DRM?
- Vilken effekt har DRM-systemet på nyttjandet av digitala innehåll?
- Hur märker du att ett DRM-system används?
- Hur är DRM-systemet skyddat enligt lag?
- Vilka är dina rättigheter som konsument i samband med DRM-systemen?

Till sist ger vi dig en checklista som ska hjälpa dig att skydda dig mot obehagliga överraskningar.

2 Vad är förvaltning av digitala rättigheter?

Vad det är och var det sätts in

System för förvaltning av digitala rättigheter (DRM-system) sätts in för att styra nyttjandet av digitala innehåll och för att skydda digitala innehåll mot obehörigt nyttjande. Det finns flera olika slags DRM-system. De finns integrerade både i fysiska medier (det vill säga CDn eller DVDn) och i innehåll som är spridda online som exempelvis musikfiler, E-books (elektroniska böcker), texter, bilder och spel och även i Video-on-Demand (video på beställning). Spridningen "online" av innehållen kan ske via internet, interaktiva tevenätverk och genom mobil kommunikation. Nedan följer några exempel på tjänster eller produkter som använder sig av DRM:

- CDn eller DVDn med elektroniskt kopieringskydd;
- Onlinetjänster där musik, videor, hela album eller E-books (elektroniska böcker) kan laddas ner, som exempelvis iTunes, RealPlayer Music Store, Ciando, Movielink, Moviefone;
- En DVD som bara kan spelas upp i speciella länder och inte i andra länder;
- Pay-per-View (betalning per vy) eller Video-on-Demand (video på beställning).

Kopieringskyddet på en CD eller DVD (det vill säga så kallade offlinemedier) anses till exempel vara likvärdigt med DRM som kodningsmetod och som tillämpas av musikaffärer på internet (det vill säga så kallade onlinemedier). Följaktligen kan det förekomma att ett musikstycke som laddats ner i ett speciellt format, t.ex. i Windows mediaformat inte kan återges med valfri uppspelningsapparat som t.ex. Apple iPod. I synnerhet i samband med onlinemedier tillämpas DRM vanligen i kombination med avtal. I det här fallet är det DRM-systemens uppgift att verkligen genomdriva de avtalsenliga bestämmelserna om nyttjandemöjligheternas omfattning (mer om detta i kapitel 5).

DRM tillämpar olika tekniker för styrning och kontroll av nyttjande av digitalt innehåll, före-

trädesvis kodning, markering eller selektiv inkompatibilitet:

- Kodning (*Encryption*): Konsumenterna kan bara komma åt kodad information med hjälp av en nyckel. Denna nyckel innefattas ofta i den hård- eller mjukvara som måste användas för att få tillgång till innehållet. Ett exempel är DVD-spelaren: Den innehåller en nyckel som gör det möjligt att spela upp DVDn.
- Markering (*Marking*): För att förmedla informationer om innehållet, alltså t.ex. om filen är kopieringsskyddad, vem rättsinnehavaren är och vilka användningsarter som är tillåtna, markeras filerna av rättsinnehavaren före försäljningen.
- Selektiv inkompatibilitet (*Selective Incompatibility*): Genom att en tillverkare exempelvis kodar fel i en CDs innehåll försöker han fastställa om den även kan spelas upp med en dator, bilradio, bärbar apparat, mobiltelefon etc.

Är DRM en välsignelse eller något ont?

DRM-system kan ha både positiva och negativa effekter för dig som konsument. Som ovanstående exempel visar sätts DRM-system in för en hel rad nya tjänster – varav en del kanske inte alls skulle erbjudas utan DRM. Nya försäljnings- och prisutformningsmöjligheter som exempelvis när det gäller iTunes gör det möjligt att bara köpa en speciell favoritlåt på en CD utan att du genast måste köpa hela CDn. Ett annat exempel är onlinetjänsten Movielink som gör det möjligt att er hålla och se en film under en bestämd tid. Å andra sidan, vilket vi förklarar i kapitel 3, begränsar DRM även möjligheterna hur digitala innehåll kan nyttjas, liksom valfriheten att kunna köpa innehåll hos olika anbudsgivare. DRM kan till och med råka i konflikt med din privatlivsfär, din egendom eller din dators säkerhet. I några fall kan sådana begränsningar råka i konflikt med lagligt förankrade konsumenträttigheter och -intressen. I ett sådant fall kan dock konsumenterna vidta lagliga åtgärder. Denna möjlighet diskuteras i kapitel 5.

3 Hur DRM-systemen gör intrång på dina möjligheter att nyttja digitala innehåll

Anbudsgivare av digitala innehåll med DRM-system har många möjligheter att exakt fastställa vad du får eller inte får göra med innehållen.

DRM kan begränsa dina val och din frihet att lyssna på, läsa eller se på innehåll var och hur du vill

Friheten att nyttja elektroniska innehåll hur man vill har minskat alltmer sedan tillkomsten av DRM-systemen. När det gäller DRM-skyddade filer kan du kanske inte "strippa" en CD för att konvertera titeln till ett annat format (t.ex. MP3-format) eller kopiera en CD eller spela upp den i din bilradio eller dator. En del filer dechiffreras bara av en bestämd anbudsgivares hårdvara, medan det när det gäller andra filer eventuellt vidtas åtgärder för att begränsa antalet möjliga kopior. Filer kan även innehålla ett elektroniskt förfalldatum, vilket innebär att man inte kan använda filen efter att en fastställd tid gått ut. Du kan till exempel bara se på en film som du köpt online under en tidrymd på 24 timmar. Ytterligare ett exempel är ett avtal med anbudsgivare av tjänster som inte tillåter att du gör säkerhetskopior; dessa görs funktionsodugliga av det använda DRM-systemet så att du löper risken att förlora din samling musikfiler om du försöker överföra dem till en ny dator eller mediaspelare. Detta så kallade "Forward Lock" förhindrar också att du kan sälja dina filer, något som är brukligt när det gäller till exempel begagnade böcker, CDn, DVDn etc.

En annan aspekt i detta sammanhang är kompatibiliteten mellan de nedladdade filerna och din hård- eller mjukvara. Ett test som nyligen genomförts av den europeiska konsumentorganisationen BEUC kom till slutsatsen att:

- Det i de flesta fall är omöjligt eller åtminstone mycket besvärligt att spela upp en nedladdad musikfil i ett bestämt format på apparater som är konstruerade för ett annat format;

- Många downloadtjänster som ofta bara säljer musik i ett enda filformat kan därigenom styra på vilka apparater musikfilerna kan spelas upp.

Det betyder till exempel att en nedladdad musikfil i ett bestämt format (t.ex. i Windows Media Audio format, WMA-format) eventuellt inte kan spelas upp på någon av dina apparater. I regel är det heller inte möjligt att konvertera ett format direkt till ett annat, det vill säga WMA-filer kan exempelvis inte direkt konverteras till det av Apple iPod använda AAC-formatet (Advanced Audio Coding). Även när det gäller elektroniska offlineinnehåll kan nyttjandebegränsningar och bristande kompatibilitet med playerhardware innebära att du inte kan använda din samling CDn, DVDn etc. på specifika apparater och datorer. Det av BEUC genomförda testet gällande "interoperabilitet av online musikerbjudanden och bärbara uppspelningsapparater" hittar du på:
<http://www.consumersdigitalrights.org/>

Privatsfär

I synnerhet när det gäller onlinetjänster används DRM ofta för att registrera informationer om dig: när du spelar låtar, hur ofta du spelar dem etc. Medan uppgifterna i regel används för att kontrollera att nyttjandelicenserna iaktas används de ibland också för interna marknadsföringssyften, i andra fall överförs de till tredje part eller säljs till och med. Men även när det gäller CDn och DVDn kan DRM användas för att iaktta konsumenternas förhållningssätt. Ett föga ärofullt exempel var det så kallade XCP-DRM-systemet från Sony BMG: För att lyssna på CDn på den egna datorn måste man först installera en mjukvara, med vars hjälp Sony BMG kunde följa när man hade lyssnat på CDn, hur länge etc. Dessa informationer skickades sedan via internet till Sony BMG.

Säkerhet

DRM-system kan ibland även ställa till med skador på din dator eller andra på apparater. En del DRM-system är till exempel inkompatibla med din dators inställningar och gör så att den kraschar. Säkerheten står också på spel om ett

DRM-system installerar ytterligare mjukvara i din dator. Denna mjukvara kan råka i konflikt med din DVDs drivenhet (precis som var fallet med DVDn "Mr. & Mrs. Smith" i Tyskland), med din playermjukvara eller med andra funktioner i din dator. Om mjukvaran bygger upp en förbindelse med internet kan till och med gränssnitt skapas därigenom som kan utnyttjas till att virus, maskar och trojanska hästar angriper ditt system.

Viktigt! Tänk på detta:

DRM-system kan ha en effekt på hur du kan nyttja köpta digitala innehåll (musik, video, text). Det är möjligt att du helt enkelt måste finna dig i några av begränsningarna om du är införstådd med innehållets pris och de villkor som medföljer. Men några av begränsningarna kanske inte är acceptabla eller gör till och med intrång på dina lagligt förankrade rättigheter som konsument (mer om dina rättigheter i kapitel 5). Det är därför viktigt att veta om DRM-system används, och om så är fallet vad det innebär för den DVD eller CD som du vill köpa eller innehållet som du vill ladda ner. I det följande kapitlet visar vi på några av de indikationer med ledning av vilka du kan se om ett DRM-system används.

4 Identifiering av ett DRM-system

Ibland är det ganska svårt att märka om ett innehåll eller en anbudsgivare av tjänster använder sig av ett DRM-system eller ej. Här skiljer man mellan två olika situationer: DRM för ett materiellt medium, som en CD eller en DVD, och DRM för ett innehåll som spridits online.

DRM för en CD eller en DVD

I några länder är de tillverkare som använder sig av ett DRM-system förpliktade enligt lag att ange detta. I Tyskland till exempel måste tillverkare meddela sina kunder att ett DRM har

använts, vilka egenskaper det har, firmans namn samt adressen till den juridiska person som är ansvarig för användningen av DRM. Lagliga märkningsplikter för firmor som arbetar med DRM-system, som de tyska bestämmelserna, är dock fortfarande ett undantag. De flesta europeiska länder har ännu inga speciella märkningsföreskrifter för DRM (Anvisning: Det finns eventuellt föreskrifter för märkning enligt allmänna konsumentskyddslagar, vilket kommenteras i kapitel 5). Inte heller på EU-nivå finns det några formella märkningsbestämmelser för DRM-system.

Till och med i länder där det inte finns några speciella märkningsföreskrifter för DRM-system bestämmer sig trots det många tillverkare av CDn och DVDn eller anbudsgivare av DRM-kontrollerade onlineinnehåll frivilligt för att på ett eller annat sätt ange om de använder sig av ett DRM-system eller inte. Ett av skälen till detta är att en del domslut de gångna åren har ökat trycket på tillverkarna av CDn och DVDn att ange för konsumenterna att DRM-teknologi används samt vilka effekter det kan ha på nyttjandet av produkten. Om de inte gör detta kan tillverkarna göras ansvariga om Cdna inte motsvarar konsumenternas förväntningar (se kapitel 5 för detaljer). I det följande ger vi exempel på hur sådana (frivilliga) märkningsinitiativ kan se ut och vad du måste ge akt på vid köp av en CD.

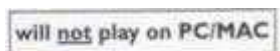
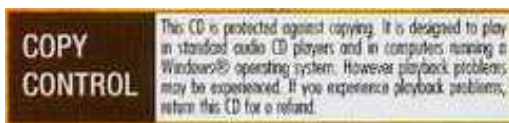
Om du till exempel ser meningen "Denna CD är kopieringsskyddad" på baksidan av CD-omslaget vet du att ett DRM-system har använts. Ytterligare ett exempel är förekomsten av följande logo som blir mer och mer utbredd i Europa och USA:

Denna logo har utformats av Fonografiska industrins internationella förbund (*International Federation of the Phonographic Industry* - IFPI, <http://www.ifpi.org>). Enligt IFPI-direktiven för märkning ska tillverkare tydligt ange på vilka

apparater eller plattformar CDn kan spelas upp utan problem respektive på vilka apparater eller plattformar CDn inte kan spelas upp, om CDn kan nyttjas i en dator, vilken hårdvara och mjukvara som krävs för uppspelning. Tillverkare ska även ange ytterligare informationer som exempelvis en internetadress eller numret till en service-hotline. Denna IFPI-märkning är bara ett försök av många att standardisera märkningen av DRM-system. Förutom IFPI-märkningen finns det även en stor mängd andra märkningar på marknaden. De vanligaste är:

Playability on / Abspielbarkeit auf / Lecture sur				
	CD Audio Home player / lecteur	✓	PC, min. Win 95/94 MB RAM, Pentium II 233	✓
	Others / Sonstige / Autres	< 100%	Mac	—
Info: www.bmg-copycontrol.info				

För en mer utförlig överblick se: Campaign for Digital Rights: Copy protected CDs, <http://ukcdr.org/issues/cd/warnings/>

Viktigt! Tänk på:

Kontrollera noga de CDn och DVDn som du köper. I framtiden kan man förvänta att allt fler CD- eller DVD-tillverkare kommer att ange om en DRM-teknologi har använts. Om du inte tycker om begränsningarna kan du själv avgöra om du vill köpa CDn eller DVDn

det vara svårt att argumentera med framgång att produkten inte uppfyller dina förväntningar, i synnerhet om du har förvarnats på lämpligt sätt genom en etikett (mer om detta i kapitel 5). Du bör dock även veta att det fortfarande diskuteras bland advokater, politiker, konsumentgrupper och företrädare för industrin när en DRM-varning är lämplig och tillräcklig och när den inte är det.

DRM-system för onlineinnehåll (downloads)

IFPI-etiketten gäller bara för CDn och DVDn men inte för musik eller andra innehåll som kan köpas som fil online. Därigenom blir det vid inköp online desto svårare att identifiera om DRM-system används. Trots det finns det några indikationer som kan hjälpa dig att fastställa om ett DRM-system använts eller ej.

Det finns några affärsmodeller som bara erbjuds med DRM

Tjänster som typiskt nog använder en form DRM är Pay-per-View-tjänster eller filmuthyrning online. Även de flesta kommersiella musikdownloadtjänsterna online arbetar med DRM, som exempelvis Real Networks eller iTunes. När det gäller andra tjänster skulle man snarare kunna misstänka att DRM-system inte används: När det gäller den förra Napster kunde man tidigare ladda ner musik kostnadsfritt. Nu använder även det nya Napster-företaget en DRM-teknologi för att säkerställa att det köpta innehållet endast nyttjas i enlighet med licensvillkoren. Ibland använder sådana serviceföretag även logon som en angivelse på att DRM har använts, som t.ex. "PlaysForSure"-logon från Microsoft.

Nyttjandebegränsningar kan indikera att DRM används

En hållpunkt för förekomsten av ett DRM-system är att nyttjandemöjligheterna för en fil är begränsade till speciella användningsätt (t.ex. att bara ett begränsat antal kopior är möjligt eller musikstycken kan inte sändas till någon annan). Ytterligare en hänvisning till att DRM använts är att de filer som köpts online

bara kan spelas upp på särskilda bärbara uppspelningsapparater (t.ex. spelar iPod från Apple bara låtar som laddats ner från iTunes, men inga skyddade filer från andra anbudsgivare, och sådana som inte har någon DRM-begränsning).

Läs nyttjandevillkoren

Ett bra sätt att få veta mer om användningen av ett DRM-system är ta sig en titt på onlinetjänstens nyttjandevillkor, även kända som licensavtal för slutanvändare (End-User License Agreements - EULA). Om det i licensen står att du bara får göra fem kopior, endast får spela upp filen på två olika uppspelningsapparater eller bara får lyssna på den en timme etc. är det högst sannolikt att DRM är med i spelet. En annan möjlig hänvisning till att en DRM-teknologi använts föreligger om du i avtalsvillkoren kan läsa att du hos anbudsgivaren av innehållet måste ladda ner speciella uppspelningsmjukvaror (Player).

Beakta filformatet

Om du ser att en fil föreligger i AAC-format så är den med all sannolikhet kodad med "Fair Play" DRM-system från Apple. Om filnamnsförslängningen är "wma" eller "asf" så är filen antagligen försedd med DRM-system från Microsoft. Du kan dock ställa in operativsystemet så att filnamnsförslängningarna alltid syns. Hur du gör detta på ditt eget system får du veta i hjälpfilen; sökorden är t.ex. "Filförslängning" eller "Filnamnsförslängning".

5 DRM och lagen

Du har kanske redan hört talas om musikbolag som har stämt konsumenterna som kringgått DRM-spärrarna när det gäller digitala musikstycken. Samtidigt hör man talas om fall där konsumenterna går till domstol för att stämma användarna av DRM-system. Tekniktidskrifter rapporterar ofta att DRM-system kan kränka konsumenträttigheter. DRM-systemens rättsliga status och konsumenternas rättsliga status i detta sammanhang är i många avseenden oklar. I detta kapitel belyser vi dessa saker och ger dig svar på bland annat följande frågor:

- Är det illegalt att kringgå DRM-system eller sätta dem ur kraft?
- Har du rätt att göra privata kopior?
- Hur är konsumentens privatliv skyddat?
- Kan konsumenterna kräva att deras CD:n fungerar på alla uppspelningsapparater?

De flesta lagbestämmelser härstammar från EU-rätten. För närvarande finns det inga speciella EU-bestämmelser som skyddar användarna direkt mot DRM-skyddade innehåll. Men även den allmänna upphovsrätten och konsumentskyddslagen kan bidra en del till att ge konsumenterna rättslig status för att försvara deras intressen gentemot användarna av DRM-system. Vi ska därför koncentrera oss på de bestämmelser som är rättsligt förankrade i den EU-rätten. Därmed kan vi ge dig en anvisning om hur bestämmelserna skulle kunna se ut i ditt land. Det är viktigt att beakta att EU-direktiven normalt inte ger konsumenterna några omedelbara rättigheter i deras respektive hemland. De förpliktigar dock den nationella lagstiftaren att implementera lagar som omsätter europeiska bestämmelser till nationell rätt. Hur EU:s medlemsstater implementerar europeisk rätt kan vara olika från land till land. Vänd dig till konsumentskyddsorganisationen i ditt land för närmare informationer om rättsläget.

Offline eller online: en stor skillnad

Från rättslig synvinkel är det stor skillnad mellan om innehåll sprids offline eller online. Låt oss säga att du köper en normal tryckt bok. Efter köpet äger du boken. Vad du kan göra med den är reglerat i den allmänna ägande- och upphovsrätten: Du kan sälja den, låna ut den till någon eller göra kopior av den. I normalfallet får du emellertid inte sälja kopior av boken eller scanna den och ställa den till förfogande på internet. Som vi ska förklara senare gäller speciella föreskrifter i konsumentskyddslagen endast för materiella produkter och inte för digitala innehåll som laddas ner från internet.

I motsats därtill får du när det gäller ett digitalt innehåll som ställs till förfogande online en licens för detta innehåll, t.ex. för en E-Book (elektronisk bok). Även här gäller upphovsrät-

ten. Dessutom kan det i bestämmelserna för din licens, det vill säga i ditt avtal med anbudsgivaren av tjänster, stå exakt vad du får göra eller inte göra med det innehåll som du har skaffat online. Om innehållet kontrolleras av ett DRM-system kan de apparater som du behöver för att läsa den elektroniska boken övervaka hur den nyttjas – och det kan till och med förhindra bestämda användningssätt som är tillåtna enligt upphovsrätten (se kapitel 5), som t.ex. att förfärdiga en privat kopia av texten. Vad du får göra eller inte får göra med filen beskrivs exakt i licensen, och det behöver inte alls överensstämma med de rättmätiga privilegier som du är berättigad till enligt gällande upphovsrätt. Licensen är ett avtal mellan dig och anbudsgivaren av tjänster som tillåter dig att göra specifika saker med det innehåll som du köpt online.

Enligt ditt avtal med anbudsgivaren av tjänster har du kanske rätt att lyssna på ett musikstycke i en vecka, förfärdiga högst fem kopior av musikstycket, spela upp det på enbart tre olika apparater etc. Andra ofta förekommande exempel är att du inte får skicka filen per E-post till en vän, sälja den eller mixa den på nytt etc. Några av dessa begränsningar går eventuellt för långt och är möjligtvis inte lagliga (om en del avtalsenliga bestämmelsers rättmätighet se kapitel 5). Kontrollera i vilket fall som helst ”affärsvillkoren” för tjänster som Napster, iTunes, Realplayer Music Store, Movielink och andra onlinetjänster.

DRM-system är visserligen skyddade enligt lag men även konsumenterna är skyddade mot några DRM-bestämmelser

Kringgåendeförbudet

Det så kallade kringgåendeförbudet i EU:s upphovsrättsdirektiv gör det förbjudet att kringgå ett DRM-system (det vill säga att ”göra intrång”) eller hjälpa någon annan med det. Kringgåendeförbudet gäller till och med för situationer då du har goda skäl att tro att du har en sådan rättighet, till exempel eftersom du normalt sett, enligt ditt lands lagar, får lov att göra kopior av en CD, konvertera innehållet till MP3-format eller sprida den för att använda den i klassrum – för

att bara nämna några exempel. Det spelar ingen roll om du har dessa rättigheter eller ej när det gäller DRM-skyddade medier: Om innehållet är skyddat genom ett DRM-system får du inte avlägsna eller kringgå DRM. Detta gäller även för DRM-skyddade innehåll som du laddar ner från internet, som t.ex. musikstycken som du har köpt i en musikaffär online. Vidare är det förbjudet att yrkesmässigt sprida ett hjälpmedel som gör det möjligt att kringgå ett DRM-system. Definitionen på ett hjälpmedel är i allmänhet mycket omfattande och innefattar inte bara mjukvara som kan användas för att kringgå DRM utan även erbjudande om informationer om hur man går till väga för att kringgå DRM-system, eller göra reklam för sådana hjälpmedel eller instruktioner.

Beroende på ditt lands lagstiftning och beroende på om du kringgår systemet för yrkesmässiga eller privata syften kan eventuella sanktioner från civilstraff till brottsstraff räkna (böter, fängelse etc.). Det är emellertid viktigt att veta att det fortfarande råder stor osäkerhet och tvistas om dessa bestämmelser.

Dina privilegier enligt upphovsrätten ...

Den goda nyheten är att upphovsrätten vanligtvis medger vissa nyttjanden av innehåll utan att man först måste inhämta tillstånd från rättsinnehavarna (skivbolag, filmstudio, förlag etc.). I detta kapitel kommer vi att kommentera dessa privilegier. Men vi ber dig att ha förståelse för att vi i detta sammanhang bara kan ge korta kommentarer och eventuellt inte kan behandla alla frågor som du har. I slutet av den här broschyren hittar du länkar där du kan få mer utförliga informationer.

Lagen godkänner så kallade undantag från rättsinnehavarens upphovsrätt. Dessa undantag tillåter konsumenterna att utföra vissa handlingar som annars skulle utgöra en kränkning av upphovsrätten om de inte har fått tillstånd till dessa handlingar av rättsinnehavaren. I de flesta europeiska länder finns det bland annat följande undantag:

- Undantag gällande privat kopiering: Du får göra en säkerhetskopia för egna forsknings- eller studieändamål eller en kopia till din fa-

milj eller en god vän. Kopiering får bara göras för icke-yrkesmässiga syften.

- Undantag gällande bildnings- eller vetenskapliga ändamål: Om du är lärare eller vetenskapsman får du kopiera eller förmedla en text, film, låt etc som åskådningsmaterial. Detta ändamål får dock bara vara av icke-yrkesmässigt slag.
- Undantag gällande citeringssyften: Du får citera från en artikel, bok, rapport etc för att kritisera något eller för att till bestämda villkor recensera verket om det redan har publicerats.
- Undantag gällande parodier: Du får citera ur texter, låtar, filmer etc för att förfärdiga karikatyrer eller parodier.

Undantagen från upphovsrätten ska vara till fördel för konsumenterna men de är inga rättigheter i den betydelsen att de ger konsumenterna en individualiserad rätt som de omedelbart kan göra gällande. Följden av detta är att en domare som bestämmer huruvida ett undantag är tillämpligt först måste avväga den av undantaget profiterande personens intressen gentemot rättsinnehavarens exklusiva rättighet. Av den anledningen kallar vi här de upphovsrättsliga undantagen för "privilegier" och inte "rättigheter".

... och hur dessa privilegier begränsas genom DRM-systemen

Problemet med alla dessa privilegier är: Det är fortfarande oklart hur man kan göra dessa privilegier gällande om ett DRM-system används och man inte får kringgå det. De flesta nationella lagar samt EU-rätten har fortfarande inget svar på detta. EU-rätten förpliktigar bara de enskilda länderna på ett ganska vagt sätt att garantera att konsumenterna verkligen kan göra bruk av dessa undantag även om ett DRM-system har satts in – utan att närmare förklara hur detta ska gå till. Endast några få medlemsstater har infört regelverk för att skydda konsumenternas intressen när det gäller digitala innehåll.

I Frankrike till exempel har det diskuterats mycket om möjliga lagliga initiativ för att stärka undantaget gällande privatkopiering. Den tyska

upphovsrätten förpliktigar rättsinnehavaren att låta konsumenterna få tillgång till de nödvändiga åtgärderna så att de kan nyttja verken för studie-, parodi- eller illustrationsändamål och (i begränsad omfattning) för privatkopiering. I Danmark har en förlikningsmyndighet tillsatts för att hjälpa konsumenterna att nyttja digitala innehåll på rättmätiga sätt om de förhindras att göra så genom ett DRM-system. Den portugisiska upphovsrätten säger uttryckligen att DRM-system inte får förhindra ett hederligt nyttjande av digitala innehåll. Rättsinnehavare i Portugal har uppmanats att vidta frivilliga åtgärder för att garantera detta, men konsumenterna kan även vända sig till en förlikningsmyndighet. Detta är bara några exempel. Det kommer att visa sig hur verkningsfulla dessa bestämmelser är i praktiken och huruvida andra länder kommer att följa efter, eller om lagstiftare i Europa kommer att utarbeta ytterligare bestämmelser som klarlägger konsumenternas situation.

Även om du enligt lagstiftningen i ditt land har nyttjandeprivilegier så kan dina rättigheter möjligen lyftas bort genom ett avtal mellan dig och anbudsgivaren av tjänsten eller innehållet. Avtalsfrihet innebär att det är tillåtet att sälja produkter med vissa begränsningar. Anbudsgivaren kan bestämma att de privilegier som definierats av lagen inte är tillämpliga. Det debatteras fortfarande livligt om denna fråga. Ofta "bortklickas" de ovannämnda privilegierna när man klickar på knappen "Accepterar" när man gör affärer online. Därför är det så viktigt att du noga läser igenom affärsvillkoren innan du köper innehåll, i synnerhet om du köper innehållen online.

Viktigt! Tänk på detta:

Upphovsrätten innehåller undantag som kan ge dig fördelar. Men det är fortfarande inte klarlagt hur du kan genomdriva dessa. Tillverkare och anbudsgivare av tjänster har rätt att ändra bestämmelser avtalsmässigt och du bör därför absolut läsa igenom affärsvillkoren mycket noga. Om du inte är införstådd med villkoren står det dig fritt att inte acceptera dem. Detta betyder dock att

du inte kan köpa produkten. Och det verkar inte vara ett bra val om det inte går att få tag på innehållet på annat håll. Det gäller dock att komma ihåg att det åtminstone är ett tydligt budskap till anbudsgivaren av produkten eller tjänsten om du inte skaffar en produkt eller en tjänst som du inte är nöjd med, vilket ju betyder att konsumenter inte är villiga att acceptera ofördelaktiga eller för restriktiva villkor. Det hjälper marknaden att bättre förstå dina önsknings och vad du vill ha. Det innebär emellertid inte att du som konsument inte kan genomdriva några rättigheter mot en *ohederlig* användning av DRM-system. I nästa avsnitt förklarar vi hur du kan försvara dina intressen enligt konsumentskyddslagen.

DRM och konsumentskyddslagen

Inledning

Konsumentskyddslagen skyddar konsumenter då affärsavtal sluts med parter som säljer varor eller tjänster till dig, t.ex. en CD eller ett online-innehåll. Lagen skyddar konsumenter i olika faser:

- Före köpet: Försäljare är förpliktigade att ställa bestämda informationer till förfogande; de får inte använda sig av missledande affärsmetoder.
- Vid slutande av avtal: Här gäller avtalsrätten.
- Efter köpet: När konsumenten har erhållit produkten är han skyddad genom bestämmelserna om defekta produkter och produktgarantilagarna.

Dessutom finns det specifika skyldigheter, som t.ex. skyldigheten att skydda kundernas privatliv.

Skyldigheten att informera konsumenten om DRM

Den allmänna konsumentskyddslagen beskriver ingående arten på de informationer som måste förmedlas till konsumenten. I samband med digitala innehåll och DRM-system måste anbudsgivare av varor och tjänster ställa samtliga informationer till förfogande som konsumenten behöver för att kunna ta ett sakkunnigt beslut. Detta omfattar bland annat följande:

- Det faktum att en DRM-teknologi används;
- Huruvida detta betyder att du bara kan använda CDn, DVDn eller nedladdade musikstycken på en särskild apparat eller med en bestämd mjukvara;
- Huruvida man kan göra kopior av filer eller ej;
- Huruvida en produkt installerar extra mjukvara i din dator;
- Specifika mjukvaru- eller hårdvarukrav;
- Huruvida DRM övervakar ditt användarbeteende;
- Huruvida det föreligger begränsade nyttjandetider när det gäller onlineinnehåll;
- Huruvida du bara kan bränna ett nedladdat innehåll i ett bestämt antal.

Om försäljarna håller inne med sådana informationer – och du tar ett beslut som du inte skulle ha tagit om du hade känt till de här sakerna – skulle en domstol kunna betrakta försäljarens förhållningssätt som otillbörligt.

Ohederliga avtalsvillkor är förbjudna

EU:s medlemsstater ska sörja för nationella bestämmelser, som betraktar en avtalsbestämmelse som ohederlig, ifall den orsakar en betydande ojämvikt mellan parternas rättigheter och de skyldigheter som framgår av avtalet. Detta gäller i synnerhet för så kallade ”standardavtal” som inte lämnar något spelrum för individuell förhandling. Antingen accepterar du dem eller också får du inte nyttja tjänsten. Sådana standardavtal handlar det nästan alltid om när det gäller avtal som reglerar försäljning online av digitala innehåll.

Här följer en lista med några suspekta bestämmelser i konsumentavtal som kan leda till en ojämvikt i förhållandet mellan dig och den som erbjuder tjänsterna (listan är ofrånkomligen ofullständig och några element måste ännu bekräftas genom domslut):

- Förbehållet att kunna ändra affärsvillkoren ensidigt: Denna förbehållsklausul användes exempelvis av iTunes. I enlighet därmed kan Apple ändra antalet kopior på ett musikstycke till och med efter du har köpt det och laddar ner det på din dator.

- Trots att några DRM-system möjligen innebär en risk för din PC får försäljaren åberopa ett omfattande uteslutande av ansvar genom vilket han inte behöver ta ansvar för olika slag av skador.
- Försäljaren kan begränsa möjligheten att kritisera produkten offentligt.
- Genom försäljningen av produkten kan försäljaren övervaka ditt nyttjandebeteende.
- Produkten fungerar bara med mjukvara och/eller hårdvara som ställs till förfogande av samme försäljare eller av en anbudsgivare som försäljaren fördrar.

DRM-skyddade CDn och DVDn som inte uppfyller konsumentens berättigade förväntningar

Konsumentskyddslagen har i praktiken redan ofta tjänat till att genomdriva rättsanspråk gentemot skivbolag. Det har framförallt förekommit fall där konsumenter köpt en CD eller en DVD som inte motsvarade deras förväntningar, till exempel för att de inte fick göra en kopia åt någon i familjen eller inte kunde lyssna på den på bilradion. Den allmänna bestämmelsen enligt konsumentskyddslagen är att en konsument har vissa berättigade förväntningar som den köpta produkten måste uppfylla. Om dessa förväntningar inte uppfylls gäller produkten som avtalsstridig. Berättigandet att få förvänta sig bestämda egenskaper kan ha olika grunder:

- Sättet som produkten vanligtvis används,
- Sättet som produkten förvärvades,
- En överenskommelse med anbudsgivaren (det vill säga ett avtal), eller
- Eftersom konsumenten har vissa lagliga rättigheter, vilket är fallet när det gäller kopiering för privata ändamål.

Om produkten eller tjänsten inte uppfyller dina berättigade förväntningar och du inte har blivit informerad därom i förväg kan produkten betraktas som defekt och du har i förekommande fall rätten att returnera produkten och kräva pengarna tillbaka. Vad kan du då rimligtvis förvänta av en CD eller en DVD? Denna fråga är till stor del ännu inte uppklarad. Det finns bara några få domslut om detta och ännu färre domar finns det när det gäller onlinetjänster. Därför kan vi inte ställa upp några grundläggande regler här. Föreliggande domslut antyder att kon-

sumenter med all rätt kan förvänta att CDn kan spelas upp på samtliga motsvarande uppspelningsapparater, inklusive datorer, laptops eller bilradioapparater. Långt mer omstridd är frågan om konsumenten med rätta kan förvänta sig att få göra en kopia till en familjemedlem. För närvarande planerar inte alla medlemsstaternas upphovsrättsliga bestämmelser att göra ett undantag för privatkopior.

Nu gäller bestämmelserna om avtalsstridighet i de flesta länder bara för materiella produkter som CDn och DVDn och inte för onlinetjänster, som till exempel musik som laddats ner från internet eller Pay-TV. Detta utgör ytterligare en lucka i lagen när det gäller skyddet av konsumenterna mot ohederlig användning av DRM-system.

Viktigt! Tänk på detta:

Skyldigheten att informera konsumenterna om att vissa begränsningar gäller innebär för dig att du har en mycket svagare argumentationsgrund om du påstår att produkten inte motsvarar dina förväntningar ifall du blev varnad innan. Om du blivit informerad om produktens begränsningar kan du inte längre påstå att du inte hade väntat dig vissa begränsningar. Produkten gäller i tvivelsfall inte längre som "defekt" eller "felaktig" utan är i överensstämmelse med villkoren i ditt avtal med försäljaren. Därför är det så viktigt att du noga kontrollerar CD:na, DVD:na och avtalsvillkoren för onlinetjänsterna.

DRM och produktansvar

Enligt EU-direktivet gällande ansvar för felaktiga produkter ska EU:s medlemsstater garantera konsumenterna vissa rättigheter om de ådrar sig skador genom felaktiga produkter. Direktivet gäller endast för materiella varor som förorsakar skador, som CDn och DVDn. En produkt anses som underhållig om den inte erbjuder den säkerhet som en användare får förvänta, varvid presentationen av produkten, det nyttjande som konsumenten rimligen kan förvänta samt den tidpunkt då produkten släpptes måste beaktas.

Ett fall med en felaktig produkt för inte så länge gällde CD:n som hade sålts av Sony BMG. Dessa CD:n var utrustade med DRM-systemet XCP. För att lyssna på en sådan CD på PC:n var användarna tvungna att installera en mjukvara som gjorde deras system känsliga för virus eller andra skadeprogram (*Malware*). Fallet blev bekant över hela världen som "Sony Rootkit skandalen".

Om din hårddisk eller din DVD-spelare skadas genom användning av en CD eller DVD kan du göra anspråk på produktansvarighet. Direktivet är emellertid bara tillämplbart om förhållandevis svåra skador blir följden. Enligt direktivet ska skadan uppgå till minst 500 euro för att ett produktansvar ska kunna åberopas. Dessutom ska det skadade föremålet vara tänkt för privat bruk respektive privat konsumtion och du måste ha använt det huvudsakligen för eget privat bruk respektive egen privat konsumtion.

Skyldigheten att respektera och skydda konsumentens privata liv

Några DRM-system kan även användas till att spåra upp dina vanor samt personliga informationer. Detta händer speciellt ofta när det gäller onlinetjänster. Onlinehandlare måste vid bearbetning av dina personliga data följa bestämmelserna i EU:s dataskyddsdirektiv. Personliga data är samtliga informationer om en identifierad eller identifierbar fysisk person, det vill säga du. Personliga data är din adress, ditt kreditkortnummer, kontonummer, informationer om de saker du har köpt, när du köpte dem och mycket annat. Exempel på "bearbetning" av data är registrering av personliga data, lagring och överföring av dessa till tredje part, t.ex. andra firmor som använder dessa data för reklamändamål.

Personliga data får bara registreras och användas om det föreligger rättmätiga skäl för detta, som t.ex.:

- Om du har gett ditt entydiga samtycke till det;
- Om bearbetning av dina data är nödvändigt för att sluta ett avtal som du har samtyckt till, som till exempel för debiteringsändamål; och
- Om handläggaren eller tredje part har ett rättmätigt anspråk på detta, och det inte är i

konflikt med konsumentens grundrättigheter.

En ekonomisk enhet som registrerar personliga data är vidare skyldig att garantera följande:

- Att alla data bearbetas på ett hederligt och lagligt sätt;
- Att alla data registreras och behandlas för entydiga och lagliga ändamål;
- Att alla data måste vara relevanta och inte oskäliga i förhållande till det ändamål för vilket de registreras;
- Att alla data måste vara exakta och, där så behövs, aktuella;
- Att lämpliga åtgärder står till konsumentens förfogande för att kunna radera eller spärra felaktiga data om honom;
- Att data som identifierar enskilda personer inte får sparas längre än nödvändigt.

I allmänhet har du rätt att få veta identiteten på den person som är ansvarig för registrering av data, syftet med bearbetningen av dina data och samtliga övriga informationer som är nödvändiga för att garantera att dina personliga data bearbetas på ett hederligt sätt. Du har också rätt att opponera dig mot att dina personliga data bearbetas för direktmarknadsföringssyften.

Om du inte känner dig säker kan det vara till hjälp att kontrollera "Dataskyddsbestämmelser" respektive "Dataskyddspolitik" på anbudsgivarens webbsida. I vilket fall som helst har du rätt att kräva och erhålla informationer om personliga data och bearbetning av dessa från anbudsgivaren av innehållen. Om du misstänker att dina personliga data inte behandlas på lämpligt sätt rekommenderar vi att du tar kontakt med ditt nationella ombud för dataskydd.

En lista över nationella ombud för dataskydd hittar du på:

http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/index.htm

För närmare informationer om detta tema se även: <http://www.consumersinternational.org/>

Så du har alltså en del rättigheter... men vad gör du med dem?

Om du har problem med en CD eller DVD på grund av ett DRM-system så ska du allra först meddela detta till den försäljare som du köpte produkten av. Ofta har du en viss ångerrättstid, 7 eller 14 dagar, då du kan returnera produkten och kräva antingen pengarna tillbaka eller att få ett tillgodokvitto. Bäst är det att kontrollera dessa bestämmelser före köpet. Efter köpet bör motsvarande informationer stå på ditt kvitto, på fakturan eller i affärsvillkoren. För onlineinnehåll gällande downloadtjänster finns inga jämförbara bestämmelser.

När det gäller offline- och onlineinnehåll har du beroende på i vilket land du bor möjligheten att vädja till en oberoende förlikningsmyndighet – eller direkt till domstolen. Oberoende förlikningsmyndigheter finns till exempel i Sverige och Danmark. För ytterligare informationer, vänd dig till din nationella konsumentskyddsorganisation.

I några fall kan din konsumentskyddsorganisation eventuellt till och med vara villig att företräda ditt fall i rätten eller i någon annan myndighet (anvisning: det är inte alla länder som föreskriver denna processrättsliga möjlighet). Konsumentorganisationer i Frankrike företrädde till exempel konsumenter som hade köpt CD:n som inte kunde kopieras eller spelas upp i bildradion. Även i Tyskland och Norge får konsumentorganisationer företräda konsumenters kollektiva intressen i rätten. I Storbritannien vädjade konsumentorganisationer till den nationella konkurrensmyndigheten eftersom iTunes Musicstore från Apple erbjöd sina låtar till ett dyrare pris i Storbritannien än i andra europeiska länder. I USA har företrädare av konsumentintressen (i detta fall bland annat Electronic Frontier Foundation) med framgång kämpat mot den påträngande XCP-teknologin från Sony BMG. De var den drivande kraften bakom Sonys löfte att inte längre använda denna teknologi och att gottgöra konsumenter för inköpta CD:n med XCP-system

6 Checklistor

Detta måste du ge akt på vid köp (listorna är inte fullständiga):

	CD eller DVD	Onlineinnehåll (Download)
Var står viktiga informationer?	☐ Etiketter och uppgifter om kopierings-skydd i eller på produkten (se kapitel 4); så kallade "klick"- eller "shrink-wrap"-licenser som man måste acceptera under installationsförloppet. "Shrink-wrap"-licenser är licenser vars innehåll kan ses först efter att produkten öppnats.	☐ Medföljande affärsvillkor som återfinns någonstans på anbudsgivarens webbsida eller som (mer eller mindre entydigt/synligt) dyker upp under installations- eller köpeförloppet ("Klick"- eller "shrink-wrap"-licenser).
Nyttjande begränsningar	☐ Får man över huvud taget göra kopior (t.ex. säkerhetskopior)? ☐ Finns det begränsningar när det gäller antalet kopior man får göra? ☐ Kan du strippa CD/DVD och konvertera innehållen till andra format som MP3-filer? ☐ Finns det begränsningar när det gäller sättet som man kan lyssna på, se på eller läsa produkten (t.ex. om dessa handlingar är begränsade till en särskild tidrymd eller till ett bestämt antal nyttjanden)? ☐ Får man byta, ge bort eller återköpa innehållet och om ja, till vilka villkor? ☐ Finns det begränsningar när det gäller nyttjande av mjukvara?	☐ Får man över huvud taget göra kopior (t.ex. säkerhetskopior)? ☐ Finns det begränsningar när det gäller antalet kopior? ☐ Kan man konvertera filerna till andra format t.ex. oskyddade MP3-filer? ☐ Kan man överföra innehållet till en CD eller en hårddisk? ☐ Kan man ta emot streaming-innehåll? (Streaming-innehåll lagras inte varaktigt på datorn) ☐ Finns det begränsningar när det gäller sättet som man kan lyssna på, se på eller läsa produkten (t.ex. om dessa handlingar är begränsade till en särskild tidrymd eller till ett bestämt antal nyttjanden)? ☐ Får man byta, ge bort eller återköpa innehållet och om ja, till vilka villkor?
Kompatibilitet	☐ Är man vid nyttjandet begränsad till speciella uppspelningsapparater (CD-spelare, datorer, laptop, bilradio etc.)?	☐ Finns det begränsningar när det gäller arten av uppspelningsapparat som man kan använda (särskild mjukvara, bärbar player, elektroniska läsapparater.) för att spela upp innehållet? ☐ Får det införskaffade innehållet överföras till andra apparater? ☐ Finns det begränsningar när det gäller antalet tillåtna överföringar?
Geografiska begränsningar	☐ Kan man använda en specifik CD eller DVD endast på bestämda orter eller i bestämda länder (så kallad regionalkodning)?	☐ Kan man använda ett specifikt innehåll endast på bestämda orter eller i bestämda länder?
Särskilda krav på mjukvara	☐ Måste man ladda ner eller installera en särskild mjukvara? ☐ Finns det ett deinstallationsprogram tillgängligt efter installationen?	☐ Måste man ladda ner eller installera en särskild mjukvara? ☐ Finns det ett deinstallationsprogram tillgängligt efter installationen?
Ansvar	☐ Tar försäljaren ansvarsbegränsningar eller uteslutande av ansvar i anspråk? ☐ Om ja: för vilka fall (skador på din egendom, dataförlust, felfunktioner, mjukvarufel)?	☐ Tar försäljaren ansvarsbegränsningar eller uteslutande av ansvar i anspråk? ☐ Om ja: för vilka fall (skador på din egendom, dataförlust, felfunktioner, mjukvarufel)?

Dataskyddspolitik	☐ Övervakas nyttjandet av innehållet och, om ja, vilka personliga data inhämtas? I vilket syfte registreras personliga data och av vem? ☐ Säljs eller överförs dina personliga data till tredje part eller nyttjas de på annat sätt av denne tredje part?	☐ Övervakas nyttjandet av innehållet och, om ja, vilka personliga data inhämtas? I vilket syfte registreras personliga data och av vem? ☐ Säljs eller överförs dina personliga data till tredje part eller nyttjas de på annat sätt av denne tredje part?
Ändringar i avtalet		☐ Förbehåller sig försäljaren rätten att göra ensidiga ändringar i sina affärsvillkor?
Tillämpbar rätt		☐ Får du informationer om tillämpbar rätt och domsrätt? ☐ Ligger behörig domstol i ditt land?
Begränsningar i yttrandefriheten		☐ Får man kritisera en tjänst offentligt?

Användbara länkar

- "What every citizen should know about DRM" (på engelska) av Public Knowledge, http://www.publicknowledge.org/pdf/citizens_guide_to_drm.pdf
- "A User's guide to DRM in online music" (på engelska) av Electronic Frontier Foundation, <http://www.eff.org/IP/DRM/guide/>

Ytterligare informationer om DRM, upphovsrätter och konsumenter hittar du här (på engelska):

- BEUC - European Consumers' Organisation: "Consumers Digital Rights" Initiative" <http://www.consumersdigitalrights.org>
- BEUC - European Consumers' Organisation: "Interoperability between online music stores and portable players", http://www.consumersdigitalrights.org/cms/test_interop_en.php
- Campaign for Digital Rights: <http://ukcdr.org/>
- Consumers International: "5 Steps to protecting your privacy online", <http://www.consumersinternational.org/>
- European law: <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/en/index.htm>
- Euro-copyrights: <http://www.euro-copyrights.org/>
- European Commission Data Protection Page: http://europa.eu.int/comm/justice_home/fsj/privacy/index_en.htm
- European Consumer Law Group: "Copyright law and consumer protection", <http://www.ivir.nl/publications/other/copyrightlawconsumerprotection.pdf>
- EFF - Electronic Frontier Foundation: "A User's Guide to DRM in Online Music", <http://www.eff.org/IP/DRM/guide/>
- FreeCultureNYU: <http://wiki.freeculturenyu.org/wiki/index.php?title=DRM>
- IFPI (recording industry association): <http://www.ifpi.org/>

- INDICARE Project:
<http://www.indicare.org/>

Ytterligare informationer om EULAs hittar du i:

- EFF - Electronic Frontier Foundation: "Dangerous Terms, A User's Guide to EULA's" (*på engelska*),
<http://www.eff.org/wp/eula.php>

Ytterligare informationer om tillämpning och genomdrivande av konsumentkyddslagen mot ohederlig insats av DRM-system återfinns här:

- M. Schaub: "A breakdown of consumer protection law in the light of digital products" (*på engelska*),
in: INDICARE Monitor, Vol. 2, No. 5, 29.07.2006,
http://www.indicare.org/tiki-read_article.php?articleId=123

Konsumentorganisationer:

- Sveriges Konsumentråd,
<http://www.sverigeskonsumentrad.se/>
- Sveriges Konsumenter i Samverkan,
<http://www.konsumentsamverkan.se/>

▶▶ INDICARE

<http://www.indicare.org>